

## Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19<sup>Ο</sup> ΑΙΩΝΑ

### ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Ο **αγροτικός τομέας** κυριαρχούσε στην ελληνική οικονομία. Τα *εθνικά κτήματα* (τις *εθνικές γαίες*), δηλαδή τις εκτάσεις γης που εγκατέλειψαν οι Τούρκοι κατά την Επανάσταση, το ελληνικό κράτος ούτε μοίρασε δωρεάν στους αγρότες, οι οποίοι τα καλλιεργούσαν και τα διεκδικούσαν, ούτε πούλησε, όπως ζητούσαν οι πρόκριτοι. Μεγάλο μέρος τους καταπατήθηκε και μετατράπηκε σε ιδιοκτησίες. Μόλις στα 1871 ο πρωθυπουργός Αλέξανδρος Κουμουνδούρος διένειμε όσα εθνικά κτήματα είχαν απομείνει.

Κατά την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας, η Ελλάδα είχε δεσμευθεί με διεθνή συνθήκη να σεβαστεί τα περιουσιακά δικαιώματα των Τούρκων και αυτοί πούλησαν τα κτήματα σε Έλληνες κεφαλαιούχους. Οι Έλληνες κεφαλαιούχοι μπορούσαν να διώξουν ανά πάσα στιγμή τους μικρούς αγρότες. Ο αγώνας των μικρών αγροτών έφτασε ως την ένοπλη σύγκρουση με το Κράτος (στο Κιλελέρ/Κυψέλη του νομού Λάρισας) και οδήγησε στην διανομή των μεγάλων κτημάτων. Ηγετική μορφή στον αγώνα των αγροτών ήταν ο Μαρίνος Αντύπας, ο οποίος δολοφονήθηκε.

Η ελληνική γεωργία βασιζόταν στις μικροϊδιοκτησίες εκτάσεων που καλλιεργούσε ο αγρότης με την οικογένειά του. Τα κυριότερα προϊόντα ήταν η σταφίδα, οι ελιές, τα καπνά και τα σιτηρά. Όταν κάποιες χρονιές παρουσιάζονταν δυσκολίες στην εξαγωγή της σταφίδας, οι τοπικές κοινωνίες κλονίζονταν. Στα τέλη του 19<sup>ου</sup> αιώνα αλλεπάλληλες άσχημες σοδειές σταφίδας σε συνδυασμό με τη ζήτηση εργατικών χεριών στις Η.Π.Α. δημιούργησαν ένα μεγάλο μεταναστευτικό ρεύμα αγροτών, κυρίως από την Πελοπόννησο, προς την άλλη πλευρά του Ατλαντικού.

### ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Η **βιομηχανία** αναπτύχθηκε με αργούς ρυθμούς. Κύριοι λόγοι ήταν η έλλειψη κεφαλαίων, η μικρή αγορά, η έλλειψη πρώτων υλών και καυσίμων, η χρόνια έλλειψη εργατικών χεριών και η πίεση των φτηνών εισαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων.

### ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ

Το εξωτερικό **εμπόριο** είχε μεγάλη βαρύτητα. Εξάγονταν κυρίως σταφίδες, λάδι και άλλα αγροτικά προϊόντα. Εισάγονταν δημητριακά, κυρίως σιτάρι, υφάσματα και νήματα. Στο τέλος του 19<sup>ου</sup> αιώνα αυξήθηκαν οι εισαγωγές άνθρακα, ξυλείας και μηχανημάτων.

Η **ναυτιλία** υπήρξε ο κύριος μοχλός οικονομικής ανάπτυξης. Η Πάτρα παρέμεινε το κύριο λιμάνι εξαγωγής σταφίδας. Η Σύρος αναδείχθηκε σε κύριο εμπορικό κέντρο της χώρας και ένα από τα σημαντικότερα της Μεσογείου. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα άρχισε και η γρήγορη ανάπτυξη του Πειραιά.

Το **τραπεζικό σύστημα** άρχισε να αναπτύσσεται με την ίδρυση το 1841 της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, στην οποία δόθηκε το δικαίωμα να εκδίδει χαρτονόμισμα. Ως τότε, δάνεια δίνονταν με ιδιωτικό δανεισμό.

Οι **Έλληνες κεφαλαιούχοι εκτός Ελλάδας** επένδυσαν χρήματα σε τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Το **εργατικό κίνημα** έκανε μόλις τα πρώτα βήματά του αυτή την εποχή. Κατά τη δεκαετία του 1870 σημειώθηκαν οι πρώτες εργατικές απεργίες και κυκλοφόρησαν εφημερίδες και έντυπα που υπερασπίζονταν τα αιτήματα των εργατών. Παράλληλα, άρχισαν να διαδίδονται οι σοσιαλιστικές ιδέες, ξεκινώντας από ορισμένους κύκλους διανοουμένων. Το 1891 γιορτάστηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η εργατική Πρωτομαγιά στο Παναθηναϊκό στάδιο.

Τέλος, τέθηκε και το **γυναικείο ζήτημα** (αναγνώριση δικαιωμάτων στις γυναίκες), στο πλαίσιο των γενικότερων κοινωνικών αναζητήσεων που έφερε η αστικοποίηση, με κύριο αίτημα την ανάγκη εκπαίδευσης των γυναικών, που ήταν έως τότε παραμελημένη.